

Hörselhabilitering för barn i förskola och skola – vad är målet?

Text: Jan Andersén, leg. psykolog, CI-verksamheten/Sahlgrenska, Göteborg

Jag heter Jan Andersén, och verkar som leg. psykolog vid Sahlgrenska Universitetssjukhuset i Göteborg. Sedan några år tillbaka arbetar jag inom CI-verksamheten, men är inne på mitt nionde år inom hörselområdet. Mina arbetsuppgifter består i att utvecklingscreena alla barn inför anbringande av deras första (eventuellt bilaterala) kokleaimplantat (CI). Därutöver som en del i teamets uppföljning av de opererade barnen, erbjuda föräldrarna när barnet är cirka 6 år en mer djupgående utvecklingsbedömning. Bedömningen sker med fokus framförallt på den språkliga utvecklingen, vilket kan vara till stöd i valet av framtida skola. Jag har dessutom möjlighet att göra punktinsatser av varierande längd för enskilda barn med CI vilket kan inkludera skolbesök, utredningar av olika slag, samt samtalsstöd till barn och till deras föräldrar.

Vilket stöd får ett barn med hörselnedsättning?

Under senare år har jag haft möjlighet att vara till hjälp i andra delar av Sverige än enbart i Västra Götalandsregionen och Halland. Jag har dessutom haft förmånen att besöka Svenskfinland vid ett flertal tillfällen och haft föreläsningar för lärare och föräldrar. Det som har slagit mig är skillnaden i stödet som hörselbarnen får, beroende på var de bor samt vilka förväntningar föräldrar och skolpersonal har på stöd man kan få. Detta har väckt några frågor hos mig. Vad borde man kunna förvänta sig att få som stöd? Hur ser det ut idag? Den här artikeln blir mina reflektioner över vad jag själv har sett, och även hur ett alltför stort antal föräldrar i Sverige beskriver sitt barns habi-

”Våga ställa krav, både på habiliteringsinsatser och på skolan”. Det säger Jan Andersén leg. psykolog vid Sahlgrenska Universitetssjukhuset i Göteborg.

litering. Ordet habilitering syftar på att stötta barn och ungdomar med medfödd eller tidigt förvärvat funktionsnedsättning, till ett självständigt liv och delaktighet i samhället.

För barn med hörselnedsättning finns det ett övergripande område för behov av stöd, och det är den generella språkutvecklingen. Vi vet idag att barn med medfödd hörselnedsättning generellt är försenade i begreppsuppfattning, benämningar och ordförråd. Många barn inom denna grupp har dessutom annan problematik, men låt oss denna gång begränsa oss till enbart hörsel. I förskolan skall de samsas i allt större barngrupper om personalens tid och stimulans. Vi vet att dessa barn i stimmiga miljöer ofta inte hinner med. Som ett resultat av detta kan de antingen bli utåtagerande

eller så håller de sig för själva. Ingetdera främjar språkutvecklingen i samspel med andra barn, vilket anses viktigt. Här kan goda och genomtänkta habiliteringsinsatser vara till hjälp. Först och främst behövs det en hörapparatanspassning, efter besök hos läkare och audionom. Har barnet grav hörselnedsättning eller är döv på båda öronen kan det bli tal om CI. Föräldrarna kan behöva stöd i form av AVT (Auditory Verbal Therapy), och strategier för att kunna hjälpa sina barn till att använda sina hörhjälpmedel. I förskolan krävs det pedagogiskt stöd utifrån initierad hörselkunskap. Den tekniska supporten följer barnet under dess uppväxt, i form av kontroller och mätningar i skolan. Om man känner oro för generell kognitiv nivå eller för språkutvecklingen, behövs det många gånger göras en psy-

kologbedömning. Det är mycket viktigt att det finns kunskap att tolka resultaten utifrån hörselperspektivet, då det annars kan ge helt missvisande och ibland mycket tragiska konsekvenser utifrån felbeslut tagna på ett psykologutlåtande utan förankring i hörselmedvetenhet. Därefter behövs det tid för uppföljning. Allt detta skall skrivas ner i en habiliteringsplan, för att kunna gås igenom och förändras under barnens uppväxt.

Sker detta? Min erfarenhet är att det ser väldigt olika ut. På sina ställen får föräldrarna en habiliteringsplan och sedan inte så mycket mer. De kan få höra att resurser finns. Men hur skall föräldrar kunna veta vad de skall fråga efter? Alla föräldrar har dessutom inte en klar insikt i vad som kan förväntas av deras barn ifråga om att ta emot kunskap och hur barnen skall nå sina mål i skolan. Här behövs det stöd! När det sedan gäller psykologstöd med kunskap inom hörselnedsättning och dess konsekvenser, är utbudet begränsat. Delvis på grund av oerfarenhet och ovana för tester, men även på grund av olika avtal kring vem som skall göra vad i skolans värld. För mig är detta alarmerande. På många ställen har ett barn med hörselnedsättning inget eller endast marginellt stöd i skolan. I bästa fall kommer kanske en pedagog från kommunen eller någon från hörselhabiliteringen på besök till skolan. Personalen däremot kan ha ringa kunskap om huruvida 'Kalle' hör eller vad han språkligt kan utmanas i. Man kanske inte ens vet hur barnet "hör". Har man ingen aning om barnets egna hörselstrategier, finns det risk för att man blir grundlurad av 'Kalle' som inte vågar erkänna att han inte hör.

Barnens behov är viktigast

Jag tror att det är dags och sätta ner foten kring detta, och inte

låta barnens behov drunkna i prat om nedskärningar och brist på pengar. Behoven försvinner inte för det! Hemmet, hörselorganisationer, habiliteringen, samt skolan måste samverka. Det gäller i slutändan barnens framtid och möjligheter i samhället. Detta är ingen nattsvart beskrivning av verkligheten, men jag känner en oro över den utveckling jag tycker mig se. Kan man då göra något rent konkret? Absolut! Det finns flera goda exempel att ta efter och hämta inspiration hos, bland annat i Svenskfinland. I Sverige är stöd från Hörselhabiliteringen gratis. Utbudet varierar men skolan behöver inte betala för att barnet skall få stöd från någon inom habiliteringen. Saken är snarare den att man från skolan inte vet att man kan få stöd eller kanske inte ens förstår att man behöver det. Kontakten måste gå genom föräldrarna, vilket gör att om föräldrarna inte vet att stödet finns, vet inte skolan det heller. På platser där kommunala "hörselpedagoger" verkar, är deras kontakter i varierande grad förankrad hos föräldrarna. Pedagogiskt ser jag därför ett stort behov av tydlighet gentemot föräldrar. Det är ett problem om endast föräldrarna har ansvar i kontakten med skolan och inte den habiliterande pedagogen. Det hörselpedagogiska stödet för barnet i skolan vilar idag oftast på den ambulerande pedagogen. På så vis blir hörselhabiliteringen för barn i skolåldern i mångt och mycket enbart av teknisk natur. Ansvaret bör, anser jag, ligga hos respektive Hörselhabilitering, för att sedan i samarbete med kommunal hörselpedagog. Ytterligare ett nödvändigt steg att ta för att åstadkomma ett helhetsgrepp kring habiliteringen av barn med hörselnedsättning, är att inför skolstart erbjuda en psykologutredning likt den vi gör vid CI-verksamheten på Sahlgrenska i Göteborg, för alla barn med dubbelsidiga hörselnedsättningar

av måttlig till grav art. Detta för att tidigt kunna identifiera stöd-områden och kunna hitta goda kompensatoriska förmågor hos barnet. Mig veterligen görs detta varken i Sverige eller i Finland på kontinuerlig basis. Resultatet blir istället att problem i onödan riskerar att identifieras försenat eller försent. Å andra sidan, om man skulle införa detta som en rutin kan det tydliggöra för föräldrar deras barns situation och även hjälpa pedagogerna i deras möte med eleven.

Hörselpedagogerna i Svenskfinland är i topp

I Svenskfinland har ni ett system där SPERES – Finlandssvenskt specialpedagogiskt resurscentrum svarar för det pedagogiska stödet för hörselbarnen. Det är en betaltjänst. Jag har själv haft förmånen att träffa och arbeta med dessa två verksamma pedagoger och vill framföra hur stolta ni bör vara i landet för deras arbete! I mångt och mycket är deras arbete för mig en modell för hur man pedagogiskt kan arbeta kring denna målgrupp. Jag skulle vilja uppmana landets svenskspråkiga skolor att använda sig av denna resurs, för den är i topp! I slutändan handlar det om engagemang. Oavsett hur "fin" en habiliteringsplan ser ut, så är insatsen för det enskilda barnet beroende av engagemanget hos den enskilde pedagogen, psykologen eller audionomen.

Så alla föräldrar, far- och morföräldrar, våga ställ krav, både på habiliteringsinsatser och på skolan. Ert barn går i skolan bara en gång; gör allt ni kan så att skolan blir en tid av lärande, och inte en förspild tid av oförståelse för barnets funktionsnedsättning. Alla ni i Svenskfinland! Uppmana ert barns skola att kontakta SPERES. Det är ert barn eller barnbarn förtjänt av! ■